

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Кафедра політичних наук і права

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та організації самостійної і

індивідуальної роботи з навчальної дисципліни

«ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ»

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальності 052 «Політологія».

Укладачі: доктор політичних наук,
професор, професор кафедри політичних
наук і права Наумкіна С. М.,
доктор політичних наук,
професор, професор кафедри політичних
наук і права Гедікова Н. П.

УДК 32(09)(075.8)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 5 від 30 листопада 2023 року)*

Рецензенти:

Музиченко Г. В. – доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи, професор кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Узун Ю. В. – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Гедікова Н. П., Наумкіна С. М. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної і індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Історія зарубіжної політичної думки» [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія»]. Одеса : Університет Ушинського. 2023. 75 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної і індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Історія зарубіжної політичної думки» містять навчально-тематичний план практичних занять, завдання до практичних занять, питання для обговорювання, закріплення й перевірки знань здобувачів, питання та завдання для самостійного опрацювання певної частини курсу, творчо-аналітичні завдання, приблизну тематику індивідуальних навчально-дослідних завдань та методичні рекомендації щодо їх виконання, тестові завдання, питання до екзамену, а також систему оцінювання щодо форм поточного та підсумкового контролю з поясненнями, список рекомендованих джерел інформації.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	5
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	9
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ	14
МОДУЛЬ 1. Загальні засади історії зарубіжної політичної думки	14
Змістовий модуль 1. Політичні вчення країн стародавнього світу	14
<i>Тема 1. Предмет і методи «Історії зарубіжної політичної думки».</i>	
<i>Завдання і особливості курсу. Методи та джерела. Основні парадигми.</i>	14
Практичне заняття № 1	14
<i>Тема 2. Політико-правова думка Стародавнього сходу та Стародавньої Греції</i>	15
Практичне заняття № 2	15
Практичне заняття № 3	18
Практичне заняття № 4	19
<i>Тема 3. Політична думка та правова традиція Стародавнього Риму</i>	20
Практичне заняття № 5	20
Практичне заняття № 6	22
Змістовий модуль 2. Політичні та правові вчення Західної Європи часів феодалізму, епох Відродження, Реформації та Нового часу	22
<i>Тема 4. Політико-правова думка середньовічного суспільства.</i>	
<i>Вчення Т. Аквінського та М. Падуанського.</i>	22
Практичне заняття № 7	22
<i>Тема 5. Еволюція політичних та правових поглядів доби Відродження, Реформації та Нового часу.</i>	24
Практичне заняття № 8	24
Практичне заняття № 9	25
Практичне заняття № 10	26
Змістовий модуль 3. Політико-правові доктрини ХІХ ст.	28
<i>Тема 6. Ліберальна політико-правова думка</i>	28
Практичне заняття № 11	28
Практичне заняття № 12	29
<i>Тема 7. Консервативне політико-правове вчення</i>	31
Практичне заняття № 13	31
<i>Тема 8. Позитивізм як напрям політичних та правових вчень Європи ХІХ ст.</i>	32
Практичне заняття № 14	32
Практичне заняття № 15	33

<i>Тема 9. Політичні та соціально-правові витоки соціалістичної ідеологічної течії та марксизму</i>	34
Практичне заняття № 16	34
Практичне заняття № 17	35
Змістовий модуль 4. Зарубіжні політичні та правові ідеї ХХ-ХХІ ст.	36
<i>Тема 10. Політичні ідеї представників системного підходу</i>	37
Практичне заняття № 18	37
Практичне заняття № 19	37
<i>Тема 11. Політико-правові ідеї солідаризму та інституціоналізму</i>	39
Практичне заняття № 20	39
<i>Тема 12. Політичні ідеї представників символічного інтеракціонізму</i>	40
Практичне заняття № 21	40
Практичне заняття № 22	41
<i>Тема 13. Політичні ідеї представників пост системних та постмодерних підходів до аналізу макрополітики</i>	42
Практичне заняття № 23	42
Практичне заняття № 24	42
РОЗДІЛ 3.	
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ	44
РОЗДІЛ 4	
КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	48
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ	65
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	73

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації укладені відповідно до ОПП «Політологія» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія». У рекомендаціях висвітлені основні завдання щодо практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи здобувачів зазначеного профілю відповідно до сучасних тенденцій освітньо-наукового процесу в закладі вищої освіти.

Навчальної дисципліни «Історія зарубіжної політичної думки» є обов'язковою дисципліною для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія». «Історія зарубіжної політичної думки» як наука і навчальна дисципліна займає особливе місце в системі гуманітарних наук. Завдяки її вивченню здобувачі отримують найважливіші усталені знання про політичні ідеї, вчення та ідеології, їх виникнення, історичний розвиток та зв'язок з сучасною суспільно-політичною практикою. Це формує у майбутніх фахівців систему цілісних об'єктивних знань про політичні вчення та ідеології як ретроспективного, так і модерного характеру, що є актуальним і необхідним для кращого розуміння сучасного суспільно-політичного життя, зовнішньополітичних процесів.

Мета навчальної дисципліни: надати системний огляд історії зародження та розвитку політичної думки з урахуванням проблемно-теоретичного характеру навчального курсу, починаючи з політичних вчень Стародавнього світу до політичних концепцій ХХ-ХХІ ст.; узагальнити досвід багатьох поколінь відомих мислителів, юристів, філософів, політичних діячів у вирішенні проблемних питань, пов'язаних з дослідженням походження, природи і сутності держави, її інституцій і права, законності і справедливості права, принципів взаємовідносин особи і держави; сформувати у здобувачів цілісне уявлення про розвиток світової політичної думки та науковий, політичний та правовий світогляд, необхідні навички професійної діяльності, які необхідні для ефективного виконання професійних обов'язків.

Реалізація мети забезпечує досягнення результатів навчання за програмою дисципліни завдяки відповідному навчальному змісту.

Основними навчальними завданнями дисципліни «Історія зарубіжної політичної думки» є:

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної

діяльності.

ПРН03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.

ПРН07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.

ПРН09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

ПРН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

ПРН18. Визначати власні освітні цілі, розвивати навички самоосвіти; відстежувати інновації в науково-освітньому просторі, демонструвати розуміння соціальної ролі освіти, відкритість до сталого самонавчання, бажання ділитися знаннями з іншими.

Очікувані результати вивчення дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати :

- місце та роль ІЗПД у системі суміжних дисциплін;
- наукові методи та категорії політичної науки;
- основний понятійно-категоріальний апарат з історії політичних вчень;
- основні наукові політичні доктрини, теорії течії, ідеології та їх основних представників;
- динаміку становлення і розвитку політичних вчень на різних етапах світового розвитку;

уміти :

- аналізувати, синтезувати, співставляти знання щодо основних політичних доктрин, теорій, течій й ідеологій та використовувати їх у прикладному аспекті;
- здійснювати критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять сучасної політичної науки;
- оцінювати соціально-політичні явища і процеси, закономірності та тенденції розвитку політичної дійсності та її правового забезпечення;
- ідентифікувати основні теорії, принципи, методи політичної науки, основні галузі (напрямки) політичного знання;
- брати участь в дискусіях щодо методології сучасної політичної науки та застосовувати її в політологічних дослідженнях; у розв'язанні складних спеціалізованих задач в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів політичної науки;

- описувати теоретичні моделі в поясненні тенденцій розвитку політичних інститутів та процесів на різних рівнях;
- демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань;
- використовувати отримані знання як базові для подальшого поглибленого вивчення навчальних дисциплін правового та політологічного циклів;
- розвивати професійну інтуїцію, професійне мислення як єдність прикладного і теоретичного знання, що дозволяє більш раціонально і системно використовувати їх у практичній площині;
- використовувати теорії, принципи, методи та поняття, набуті у процесі навчання, у професійній діяльності;
- застосувати основні методи аналізу, інноваційні підходи для вирішення професійних завдань, використовувати новітні ІТ-технології у професійній діяльності;

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосовуванням теорій та методів політичної науки.

Загальні компетентності:

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК08. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні компетентності:

СК02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

СКО3. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК11. Здатність до самоосвіти, активності і відповідальності, підприємливості та ініціативності; мати уявлення про демократичні засади

співжиття та усвідомлення цілей сталого розвитку.

**ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:**

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ 1.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ

Теми практичних занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	<i>Семінар</i> «Предмет і методи «Історії зарубіжної політичної думки». Завдання і особливості курсу. Методи та джерела. Основні парадигми».	2	1
2	<i>Круглий стіл</i> «Політико-правова думка Стародавнього сходу»	6	1
2	<i>Круглий стіл</i> «Політико-правова думка Стародавньої Греції».	2	
2	<i>Дискусія</i> «Політико-правова думка Стародавнього сходу та Стародавньої Греції».	2	
3	<i>Круглий стіл</i> «Політична думка та правова традиція Стародавнього Риму».	2	
3	<i>Дискусія</i> «Політична думка та правова традиція Стародавнього Риму».	2	
4	<i>Семінар</i> «Політико-правова думка середньовічного суспільства. Вчення Т. Аквінського та М. Падуанського».	2	1
5	<i>Семінар</i> «Еволюція політичних та правових поглядів доби Відродження».	2	1
5	<i>Круглий стіл</i> «Еволюція політичних та правових поглядів доби Реформації»	2	
5	<i>Дискусія</i> «Еволюція політичних та правових поглядів доби Нового часу»	2	
6	<i>Семінар</i> «Ліберальна політико-правова думка»	2	1
6	<i>Круглий стіл</i> «Ліберальна політико-правова думка»	2	
7	<i>Семінар</i> «Консервативне політико-правове вчення».	2	
8	<i>Семінар</i> «Позитивізм як напрям політичних та	2	1

	правових вчень Європи XIX ст.».		
8	<i>Семінар</i> «Позитивізм як напрям політичних та правових вчень Європи XIX ст.».	2	
9	<i>Пленарна дискусія</i> «Політичні та соціально-правові витоки соціалістичної ідеологічної течії та марксизму».	2	
9	<i>Дискусія</i> «Політичні та соціально-правові витоки марксизму».	2	
10	<i>Дискусія</i> «Системність як стиль мислення».	2	1
10	<i>Семінар</i> «Політичні ідеї представників системного підходу».	2	
11	<i>Семінар</i> «Політико-правові ідеї солідаризму та інституціоналізму».	2	
12	<i>Дискусія</i> «Політичні ідеї представників символічного інтеракціонізму».	2	1
12	<i>Дискусія</i> «Політичні ідеї представників символічного інтеракціонізму».	2	
13	<i>Круглий стіл</i> «Політичні ідеї представників постсистемних та постмодерних підходів до аналізу макрополітики».	2	
13	<i>Круглий стіл</i> «Політичні ідеї представників постсистемних та постмодерних підходів до аналізу макрополітики».	2	
	Усього:	48	8

Усі форми проведення практичних занять передбачають дискусію зі сформульованих питань, з'ясування виділених термінів і понять, обговорення доповідей, рефератів і виконаних практичних завдань. Головними вимогами є формування власного погляду на певні науково-методологічні підходи, сучасні принципи й прикладні методи дослідження, оцінка їх евристичної значимості й придатності для з'ясування складних політико-трансформаційних процесів в світі та Україні.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів є однією з головних форм освітнього процесу. Глибоке розуміння питань багато в чому залежить саме від самостійної роботи. Самостійна робота здобувачів спрямована на те, щоб здобувач був не лише пасивним споживачем знань, але й активним їх творцем, котрий вміє сформулювати проблему, аналізувати шляхи її

розв'язання, що передбачає орієнтацію на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей, розвиток вмій творчого застосування вже набутих знань. Тож, **мета** організації самостійної роботи здобувачів полягає у інтенсифікації вивчення матеріалу, стимулюванні здобувачів до опрацювання додаткових матеріалів з різних джерел, розвитку пізнавальних здібностей, творчої активності.

Самостійна робота здобувачів передбачає:

1. Опрацювання лекційного матеріалу.
2. Самостійне опрацювання окремих питань, що не розглядалися у лекційному курсі.
3. Роботу з науковою літературою та першоджерелами, підручниками та періодичною літературою.
4. Виконання теоретичних та творчо-аналітичних завдань до кожної з тем навчальної дисципліни.
5. Позааудиторну роботу – участь в обговореннях важливих та актуальних питань на науково-практичних конференціях, науково-практичних семінарах, круглих столах.

6. Підготовка до модульного контролю та екзамену;

7. Консультації викладачів

Консультативна допомога здобувачу надається у таких формах:

- особиста зустріч викладача і студента за графіком консультацій (Четвер 14.00-16.00);

- листування за допомогою електронної пошти (svetlana.naumkina@gmail.com; Hedikova.NP@pdpu.edu.ua (у форматі 24/7);

- відеозустріч, аудіоспілкування або чат консультації, за домовленістю з ініціативи здобувача (-ів) вищої освіти, індивідуальні – Viber (+38-067-48-62-022), групові – ZOOM, Teams 365 в робочі дні.

Кожен із зазначених видів потребує від здобувачів наполегливої самостійної праці. Насамперед, потрібно, щоб кожен здобувач у процесі навчання дотримувався гігієни розумової праці. Викладач дисципліни на початку вивчення дисципліни проводить настановне заняття, особливо зі здобувачами, які оформили індивідуальний графік навчання.

Здійснюється самостійна робота безпосередньо через зміст і методи всіх видів навчальних занять. Самостійна робота здобувачів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від аудиторних навчальних занять час. Навчальний час, відведений для самостійної роботи здобувачів, регламентується робочим навчальним планом.

Завдання до самостійної роботи мають унеможливити механічне заучування здобувачами фактичного матеріалу або поверхове знайомство з явищами та процесами. Для отримання позитивної оцінки здобувач повинен

не просто продемонструвати володіння певним обсягом знань, а й уміти розв'язувати певні елементи наукових проблем, аналізувати та систематизувати отримані дані, знаходити оригінальні рішення на підставі самостійно здобутої інформації, формулювати й відстоювати власну точку зору. Йдеться, передусім, про самостійне опрацювання навчальної, наукової та довідкової літератури. Рекомендованим елементом цієї роботи здобувачів є ведення записів (допускається й електронний варіант або презентація). Такий підхід сприяє кращому засвоєнню фактичного матеріалу, дає можливість зберегти його в зручному для використання вигляді. Рівень виконання здобувачем самостійної роботи враховується при виставленні підсумкової оцінки за змістовими модулями навчальної дисципліни.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Форма контролю
		Денна	Заочна	
1	Предмет і методи «Історії зарубіжної політичної думки». Завдання і особливості курсу. Методи та джерела. Основні парадигми.	6	7	Індивідуальна, групова співбесіда, усне опитування, перевірка практичних завдань, екзамен
2	Політико-правова думка Стародавнього сходу та Стародавньої Греції.	18	26	
3	Політична думка та правова традиція Стародавнього Риму.	12	19	
4	Політико-правова думка середньовічного суспільства. Вчення Т. Аквінського та М. Падуанського.	6	8	
5	Еволюція політичних та правових поглядів доби Відродження, Реформації та Нового часу.	18	26	
6	Ліберальна політико-правова думка	12	18	
7	Консервативне політико-правове вчення.	6	9	
8	Позитивізм як напрям політичних та правових вчень Європи XIX ст.	12	18	
9	Політичні та соціально-правові витоки соціалістичної ідеологічної течії та марксизму.	12	19	
10	Політичні ідеї представників системного підходу.	10	15	

11	Політико-правові ідеї солідаризму та інституціоналізму.	6	8
12	Політичні ідеї представників символічного інтеракціонізму.	10	13
13	Політичні ідеї представників постсистемних та постмодерних підходів до аналізу макрополітики.	12	18
	Разом	140	204

РОЗДІЛ 2.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

МОДУЛЬ 1. Загальні засади історії зарубіжної політичної думки

Змістовий модуль 1. Політичні вчення країн стародавнього світу

Тема 1. Предмет і методи «Історії зарубіжної політичної думки».

Завдання і особливості курсу. Методи та джерела. Основні парадигми.

Практичне заняття № 1. *Семінар* «Предмет і методи «Історії зарубіжної політичної думки». Завдання і особливості курсу. Методи та джерела. Основні парадигми». (2 год.)

План:

1. Предмет «Історії зарубіжної політичної думки» та його місце в системі політичних наук.
2. Методи та джерела «Історії зарубіжної політичної думки».
3. Періодизація історії політичних учень.
4. Парадигми в історії політичних учень.

Питання до обговорення:

1. У чому полягає предмет «Історії зарубіжної політичної думки»? Яке його місце в системі політичних наук?
2. Поняття та співвідношення політичних учень, доктрин, програм, теорій, ідей, поглядів.
3. Які існують методологічні підходи до пізнання історико-політичних явищ?
4. Охарактеризуйте методи «Історії зарубіжної політичної думки».
5. Охарактеризуйте джерела «Історії зарубіжної політичної думки»: суспільно-політичні, правові, філософські трактати, історико-правові пам'ятки, нормативні акти.
6. Визначте основні етапи становлення політико-правової думки та вкажіть їх основні напрями.
7. Що таке парадигми та яка їх роль в розвитку історії політичних учень?
8. Визначте та охарактеризуйте основні парадигми в історії політичних учень
9. У чому полягає важливість та необхідність вивчення історії зарубіжної політичної думки?

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Періодизація історії політичних учень.

Теоретичні завдання до питання:

1. Визначте та охарактеризуйте основні етапи становлення політичних учень.
2. Визначте та охарактеризуйте вплив теології і церковної моралі на політику і політичну думку.
3. Охарактеризуйте умови та визначте етапи звільнення політики і політичної думки від теології і церковної моралі.
4. Який, на Вашу думку, вплив етнічних факторів на політику і політичну думку?
5. Визначте та охарактеризуйте суспільно-політичні парадигми становлення та розвитку політичної науки.
6. Визначте та охарактеризуйте основні соціокультурні парадигми розвитку політичної науки.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми***Практичні завдання***

Завдання 1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте сутність понять політичне учення, доктрина, програма, теорія, ідея, погляд. Визначте їх співвідношення. Результати доповідати на практичному занятті.

Завдання 2. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте періодизацію історії політичних учень. Результати доповідати на практичному занятті.

Тема 2. Політико-правова думка Стародавнього сходу та Стародавньої Греції

Практичне заняття № 2 *Круглий стіл* «Політико-правова думка Стародавнього сходу».

Питання до обговорення (теми презентацій-доповідей за вибором):

1. Загальна характеристика політичної думки в державах Стародавнього Сходу.
2. Політичні і правові вчення Стародавнього Єгипту.
3. Політична і правова думка Стародавньої Індії.
4. Брахманізм і буддизм про походження політичної влади.
5. Правові вчення Стародавнього Китаю.
6. Правові і політичні вчення в Стародавньому Ізраїлі. Біблія (Старий Заповіт) як джерело правових принципів для іудеїв та християн.

Питання до роздумів:

1. Які загальні та особливі риси формування політико-правових поглядів у країнах Стародавнього Сходу?
2. У чому, на ваш погляд, зміст теоретичної спроби обґрунтування й апологетики єдиної влади фараона?
3. Яка джерельна база історії Стародавнього Єгипту?
4. Обґрунтуйте основні причини виникнення давньоєгипетської держави.
5. Яка ваша думка щодо призначення пірамід Стародавнього Єгипту? Обґрунтуйте свою відповідь.
6. Сутність та відмінність ідей брахманізму і буддизму щодо походження політичної влади. Яке їх значення для подальшого розвитку країн Сходу?
7. Які загальні риси характерні джерелам політичної думки давньої Індії Ведам (священним знанням)?
8. Конфуціанство як релігія і як політична доктрина: єдність і відмінність.
9. Який політичний зміст даосизму?
10. Сутність та відмінність основних напрямків розвитку китайської правової і політичної думки (конфуціанство, моїзм, даосизм, китайський легізм).
11. Що об'єднує і чим відрізняються чотири найбільш відомі суспільно-політичні течії, які домінували в політичній думці в часи існування династії Чжоу у Китаї?
12. Які особливості правових і політичних поглядів давніх іудеїв?
13. Чи є Біблія (Старий Заповіт) джерелом правових принципів для іудеїв та християн?
14. Яке місце і значення правових і політичних ідей країн Давнього Сходу для подальшого розвитку правових і політичних учень?

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.
  - 1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.
  - 2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.
2. Робота в групі.

Дискусія щодо особливості становлення політико-правової думки в країнах Стародавнього сходу та їх місця і значення для подальшого розвитку правових і політичних учень.

Методика проведення круглого столу.

- проводяться у формі обговорення визначених проблем;
- кожна група обирає представників які виступають з доповідями, що підсумовують та презентують результати роботи групи (доповіді мають бути короткими, не більше 8-10 хвилин), потім проводиться їх обговорення;
  - обговорення в рамках Круглого столу повинне носити конструктивний характер, не повинно зводитися, з одного боку, лише до звітів про виконану роботу, а з іншою, - лише до критичних виступів;
  - обговорюване питання допускає різні думки і тлумачення, а також взаємні заперечення учасників;
  - в результаті обговорення мають бути виявлені точки зору всіх учасників на дане питання;
  - учасники мають рівні права і висловлюються в певному порядку.
  - проєкт підсумкового документа оголошується в кінці обговорення (дискусії), в нього вносяться доповнення, зміни, поправки.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.
2. Підготувати презентації-довіді розглянувши сутність та особливості політико-правової думки Стародавнього сходу.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте загальні та особливі риси формування політико-правових поглядів у країнах Стародавнього Сходу. Проаналізуйте їх. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте сутність та відмінність основних напрямків розвитку китайської правової і політичної думки (конфуціанство, моїзм, даосизм, китайський легізм). Поміркуйте над питанням, що об'єднує і чим відрізняються ці чотири найбільш відомі суспільно-політичні течії, які домінували в політичній думці в часи існування династії Чжоу у Китаї? Результати доповіді на практичному занятті.

Практичне заняття № 3 Круглий стіл «Політико-правова думка Стародавньої Греції».

Питання до обговорення (теми презентацій-довідей за вибором):

1. Загальна характеристика політичних вчень Греції.
2. Політичні ідеї Стародавньої Греції раннього періоду (Гомер, Гесіод, Солон, Піфагор, Демокрит).
3. Період розквіту давньогрецької політичної думки (класичний період).
4. Вплив місцевості, клімату і землі на державний устрій.
5. Трактати Аристотеля як джерело політичних вчень античності.
6. Політичні вчення в умовах кризи давньогрецької державності (теорії епікурейців, стоїків, вчення Полібія).

Питання до роздумів:

1. Які головні особливості політичних ідей Стародавньої Греції раннього періоду?
2. Які головні особливості політичних ідей періоду розквіту давньогрецької політичної думки (класичного періоду)?
3. Чим відрізняються погляди Платона і Аристотеля на функції держави і що їх об'єднує?
4. Проекти ідеальної організації суспільства в «Державі» Платона і «Політиці» Аристотеля: загальне та особливе.
5. У чому полягає сутність вчення Аристотеля про найкращий устрій суспільства?
6. Чому античні мислителі Платон і Аристотель виступали проти демократії як форми організації суспільного життя?
7. У чому полягає відмінність теорій ідеальної держави Платона та Конфуція?
8. У чому полягає сутність переосмислення поняття влади в античній політичній думці?
9. У чому сутність правильних і неправильних форм правління за Аристотелем?
10. У чому полягає сутність Аристотелевського аналізу зміни форм держави в результаті насильних або мирних переворотів?

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.
  - 1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.
  - 2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.

2. Робота в групі.

Дискусія щодо особливості становлення політико-правової думки в Стародавньої Греції.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

2. Підготувати презентації-довіді розглянувши сутність та особливості політико-правової думки Стародавньої Греції.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте головні особливості політичних ідей Стародавньої Греції раннього періоду та періоду розквіту давньогрецької політичної думки (класичного періоду). Проаналізуйте їх. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Складіть таблицю у якій запишіть основні ідеї Платона і Аристотеля на функції держави. Проаналізуйте:

- що їх об'єднує?

- у чому полягає відмінність теорій ідеальної держави Платона та Конфуція?

Результати доповіді на практичному занятті.

Практичне заняття № 4 Дискусія «Політико-правова думка Стародавнього сходу та Стародавньої Греції».

Питання до обговорення:

1. Значення політико-правова думка Стародавнього сходу для європейської цивілізації.

2. Значення політико-правова думка Стародавньої Греції для європейської цивілізації.

Питання до роздумів:

1. Чи погоджуєтесь ви з думкою щодо впливу політичних вчень Стародавнього Сходу на сучасний розвиток політичних теорій? Обґрунтуйте свою позицію.

2. Обґрунтуйте актуальність політичних ідей Аристотеля у наші дні. Ваші докази.

3. Обґрунтуйте значення грецької політичної думки для європейської цивілізації. Конкретизуйте свою відповідь. Наведіть сучасні приклади.

Практичне завдання:

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.
2. Робота в групі.
  - обговорювання питань теми;
  - обмін думками, ідеями, пропозиціями.

Методика проведення дискусії:

Робота в групі.

- проводяться у формі обговорення визначених питань;
- всі відкрито висловлюють свої думки з описом, поясненнями та демонстрацією проблемної ситуації;
- обговорюване питання допускає різні думки і тлумачення, а також взаємні заперечення учасників;
- учасники мають рівні права і висловлюються в певному порядку;
- в результаті обговорення мають бути виявлені точки зору всіх учасників на дане питання;
- конструювання перспективи вирішення проблемної ситуації, здійснення процесу зважування ідей та пропозицій з метою прийняття логічного рішення;
- проєкт підсумкового документа оголошується в кінці обговорення (дискусії), в нього вносяться доповнення, зміни, поправки.

Тема 3. Політична думка та правова традиція Стародавнього Риму
Практичне заняття № 5 Круглий стіл «Політична думка та правова традиція Стародавнього Риму».

Питання до обговорення (теми презентацій-довідей за вибором):

1. Основні напрямки політичної і правової думки у Давньому Римі.
2. Вчення Цицерона про державу і право.
3. Римські стоїки(Сенека, Епіктет, Марк Аврелій Антонін).
4. Римські юристи. Основоположник світської юриспруденції Гней Флавій.
5. Політичні і правові ідеї християнства. Аврелій Августин.
6. Учитель церкви Іоанн Златоуст. Держава і церква.

Питання до роздумів:

1. Чим можна пояснити особливості в становлення політичної і правової думки у Стародавнього Римі?

2. Розвиток ідеї «змішаного устрою» і концепції республіки Цицероном.

3. Чи є зв'язок римської політичної думки з давньогрецькими політичними вченнями?

4. Які державно-політичні погляди римських стоїків?

5. Які особливості державно-політичних поглядів римських юристів?

6. У чому особливість політичних і правових ідеї християнства?

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.

1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.

2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.

2. Робота в групі.

Дискусія щодо особливості становлення політико-правової думки в Стародавньому Римі.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

2. Підготувати презентації-довіді розглянувши сутність та особливості політико-правової думки Стародавнього Риму.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте основні напрямки політичної і правової думки у Стародавньому Римі. Проаналізуйте їх. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Складіть порівняльну таблицю:

«Подібність і відмінність політико-правових концепцій Аристотеля і Цицерона» за наступними критеріями: сутність та походження держави, сім'я справедливості, вчення про рамки правління, ідеальне держави, закон.

Критерії	Аристотель	Цицерон
сутність і походження держав		
вчення про форми правління		
Власність		

Земля		
Закон		
Справедливість		
Рабство		
Рівність		

Результати доповіді на практичному занятті.

Практичне заняття № 6 Дискусія «Політична думка та правова традиція Стародавнього Риму».

Питання до обговорення:

1. Роль римської правової думки у формуванні європейської правової науки та системи законодавства.

Питання до роздумів:

1. Чи погоджуєтесь ви з думкою щодо впливу римської правової думки на формуванні європейської правової науки? Обґрунтуйте свою позицію.

2. Обґрунтуйте актуальність політичної і правової думки Стародавнього Риму у наші дні. Ваші докази.

3. Обґрунтуйте значення римської правової думки для формуванні європейської правової науки та системи законодавства. Конкретизуйте свою відповідь. Наведіть сучасні приклади.

Практичне завдання:

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.

2. Робота в групі.

- обговорювання питань теми;

- обмін думками, ідеями, пропозиціями.

Змістовий модуль 2. Політичні та правові вчення Західної Європи часів феодалізму, епох Відродження, Реформації та Нового часу

Тема 4. Політико-правова думка середньовічного суспільства. Вчення Т. Аквінського та М. Падуанського.

Практичне заняття № 7 Семінар «Політико-правова думка середньовічного суспільства. Вчення Т. Аквінського та М. Падуанського».

План:

1. Три етапи розвитку Європейської середньовічної правової і політичної думки.

2. Вчення Томи Аквінського про державу і право.

3. Теорія всесвітньої монархії Данте Аліґ'єрі.
4. Політико-правове вчення Марсилія Падуанського.
5. Світська теорія держави, роль і призначення церкви.

Питання до обговорення:

1. Надайте загальну характеристику правової та політичної думки у середні віки.
2. Які три етапи розвитку Європейської середньовічної правової і політичної думки?
3. У чому полягає символічність політичної і правової думки цього періоду?
4. Охарактеризуйте вчення Томи Аквінського про державу і право.
5. Які види законів виділяв Тома Аквінський.
6. Охарактеризуйте елементи державної влади: суть, походження, використання, за Томою Аквінським
7. Наведіть та охарактеризуйте класифікації форм правління, зп Томою Аквінським
8. У чому полягає сутність та особливості теорії всесвітньої монархії Данте Аліґ'єрі?
9. У чому полягає сутність та особливості політико-правового вчення Марсилія Падуанського?
10. У чому полягає роль, та яке призначення церкви, за Світською теорією держави?
11. Які головної причини протиріч між церквою і державою?
12. У чому полягає сутність секуляризації державної влади?

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.
2. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, визначте та охарактеризуйте теоретико-політичні погляди Томи Аквінського (“Про правління государів”).
3. Марсилій Падуанський («Захисник світу») про політичну владу та народ як першоджерело влади.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте три етапи розвитку Європейської середньовічної правової і політичної думки. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте елементи державної влади: суть, походження, використання за Томою Аквінським. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 5. Еволюція політичних та правових поглядів доби Відродження, Реформації та Нового часу.

Практичне заняття № 8 Семінар «Еволюція політичних та правових поглядів доби Відродження».

План:

1. Загальна характеристика політичної думки епохи Відродження.
2. Політико-правові ідеї в творі Еразма Ротердамського «Виховання християнського правителя».
3. Політичне вчення Н. Макіавеллі.
4. Політичні та правові погляди Франческо Гвіччардіні.

Питання до обговорення:

1. Охарактеризуйте еволюцію становлення політичних та правових поглядів доби Відродження.. Яка їх роль та внесок у розвиток політичної науки?
2. Які основні політико-правові ідеї в творі Еразма Ротердамського «Виховання християнського правителя»?
3. Які основні ідеї політичного вчення Н. Макіавеллі?
4. У чому сутність світської теорії про походження і форми держави, про завдання і засоби політики та державного управління?
5. У чому полягає суть розладу Макіавеллі з гуманізмом?
6. У чому полягає суть ідеї сильної централізованої влади?
7. Яка сутність сучасного поняття «макіавеллізм»?
8. Які основні політичні та правові погляди Франческо Гвіччардіні?
9. У чому сутність ідеї народного правління як прихованої тиранії?
10. У чому полягає суть проблеми свободи і справедливості?
11. У чому полягає суть поняття справедливості та рівності у період Відродження?
12. Охарактеризуйте сутність та взаємозв'язок законів та системи ефективних покарань.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Яким чином Н. Макіавеллі визначає пріоритети політичної та економічної сфер буття людини? Покажи це, виходячи зі змісту самих праць Н. Макіавеллі.

2. Чим поєднані між собою дві роботи Н. Макіавеллі «Державець» та «Розмірковування про першу декаду Тіта Лівія»?

3. Що означає розподіл влади у Н. Макіавеллі?

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте еволюцію становлення політичних та правових поглядів доби Відродження, відзначивши їх роль та внесок у розвиток політичної науки. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні ідеї роботи Еразма Ротердамського «Виховання християнського правителя». Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Запишіть основні ідеї роботи Н. Макіавеллі «Державець». Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Охарактеризуйте сутність та форми прояву сучасного макіавеллізму. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 4. Визначте та охарактеризуйте погляди Франческо Гвіччардіні. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Практичне заняття № 9 *Круглий стіл* «Еволюція політичних та правових поглядів доби Реформації»

Питання до обговорення (теми презентацій-довідей за вибором):

1. Основні правові і політичні ідеї Реформації.
2. Вчення Мартіна Лютера про державу і право.
3. Томас Мюнцер як селянсько-плебейський вождь Реформації.
4. Жан Кальвін. Тенденція до теократичного розуміння держави.
5. Вчення Ж. Бодена про державу.
6. Вплив політичних поглядів просвітників на розвиток суспільних процесів в Європі в Новий час.

Питання до роздумів:

1. Чим можна пояснити особливості в становлення політичної і правової думки у добу Реформації?
2. У чому сутність протиставлення політики богослов'ю?
3. Які межі застосування світської влади за Мартіном Лютером?
4. Чому Томас Мюнцер вважається селянсько-плебейським вождем Реформації?
5. Які особливості теократичного розуміння держави?

6. Які вимоги до суверенної державної влади?

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.

1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.

2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.

2. Робота в групі.

Дискусія щодо впливу політичних поглядів просвітників на розвиток суспільних процесів в Європі в Новий час.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

2. Підготувати презентації-довіді розглянувши сутність та особливості політико-правової думки доби Реформації.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте основні правові і політичні ідеї Реформації. Проаналізуйте їх. Результати доповісти на практичному занятті.

Завдання 2. Який новий зміст у просвітництві отримує ідея розподілу влад? Докажіть свою аргументацію конкретним зверненням до першоджерел. Результати доповісти на практичному занятті.

Завдання 3. Складіть таблицю у якій співставте християнську ідею держави, влади і політики та просвітницьку. Проаналізуйте їх. Результати доповісти на практичному занятті.

Практичне заняття № 10 Дискусія «Еволюція політичних та правових поглядів доби Нового часу».

Питання до обговорення:

1. Основні правові і політичні ідеї Нового часу.

2. Статус і властивості державної влади.

3. Функції та межі влади держави.

4. Сенс і зміст поняття природного права.

5. Правове становище і права суверенної влади держави.

6. Загальні політико-правові ідеї Гельвеція («Про розум»), Т. Гоббса («Про громадянина»), Дж. Локка («Два трактати про правління»).

7. Робота «Левіафан» та її сучасне трактування і значення.

Питання до роздумів:

1. У чому полягає відмінність у визначенні природного додержавного стану людського суспільства в навчаннях Дж. Локка і Т. Гоббса?
2. Чому Т. Гоббса можна визнати теоретиком сильної держави?
3. Чому Т. Гоббс виступав проти теорії поділу влади?
4. Чи можна визнати Дж. Локка попередником правової держави?
5. Як обґрунтовував Дж. Локк теорію розподілу влади?
6. Що означає, з точки зору Дж. Локка, теорія невідчужуваних природних прав?
7. Що таке розподіл влад, за Т. Гоббсом та Дж. Локком? В чому відмінність їх поглядів у порівнянні з позицією Н. Макіавеллі, Д. Уінстенлі, Дені Вераса?
8. Чому вважається, що теорія Т. Гоббса та Дж. Локка лягла в основу формування американського конституціоналізму? Докажіть істинність або хибність цієї думки, спираючись на конкретні положення робіт Т. Гоббса, Дж. Локка та Конституції США?
9. За Дж. Локком, свобода однієї людини породжує свободу інших; збільшення простору свободи одного це розширення простору свободи інших; свобода іншого кожній людині вигідна. А в ХХ ст. А. Камю скаже: «В Греції були вільні люди, тому що були раби». Прокоментуйте ці думки. Твердження якого автора є істинним? Чому?
10. Як співвідносяться між собою політико-правові теорії ранньобуржуазного лібералізму (Т. Гоббс, Дж. Локк, Ф. Бекон) та Просвітництва.

Практичне завдання:

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.
2. Робота в групі.
  - обговорювання питань теми;
  - обмін думками, ідеями, пропозиціями.

Завдання для самостійної роботи

I. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Завдання 1. Законспектуйте та проаналізуйте:

- 1). Основні положення роботи Гельвеція «Про розум».
- 2). Основні положення роботи Т. Гоббса «Про громадянина».

3). Основні положення роботи Дж. Локка «Два трактати про правління».

4). Основні положення роботи Т. Гоббса «Левіафан».

З якими положеннями цих робіт ви згодні і чому? Що викликає у вас заперечення і чому? Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Заповнити таблицю, порівнявши ідеї Т. Гоббса і Дж. Локка.

Ім'я філософа	Додержавний стан суспільства	Причини утворення держави	Основні положення теорії природних прав	Ставлення до теорії поділу влади	Назва державної моделі
Т. Гоббс					
Д. Локк					

Результати доповіді на практичному занятті.

Змістовий модуль 3. Політико-правові доктрини ХІХ ст.

Тема 6. Ліберальна політико-правова думка

Практичне заняття № 11 Семінар «Ліберальна політико-правова думка».

План:

1. Загальна характеристика європейської політико-правової думки ХІХ ст.
2. Основні риси політико-правової ідеології лібералізму ХІХ ст.
3. Англійський лібералізм.
4. Ліберальне розуміння функцій держави.

Питання до обговорення:

1. Надайте загальну характеристику європейської політико-правової думки ХІХ ст.
2. Які головні напрямки європейської політико-правової ідеології?
3. Які основні риси політико-правової ідеології лібералізму ХІХ ст.?
4. Охарактеризуйте політико-правові доктрини лібералізму як основного напрямку політико-правової думки ХІХ ст.
5. Визначте особливості англійського лібералізму.
6. Які основні політичні та правові ідеї І. Бентама?
7. Які політико правові погляди Дж. Мілля?
8. Визначте та охарактеризуйте сутність ліберального розуміння функцій держави.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Політико правові погляди Дж. Мілля.

Теоретичні завдання до питання:

1. Дж. Мілля про свободу.
2. Захист Дж. Міллем лібералізму та індивідуалізму.
3. Ліберальне розуміння функцій держави.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте сутність таких понять: лібералізм, плюралізм, класичний лібералізм, ліберальна демократія, правова держава, ліберальна держава, ліберальна демократія, свобода політична, свобода особиста (громадянська), соціальний лібералізм, утилітаризм. Проаналізуйте їх.

Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте еволюцію становлення політичних та правових поглядів ХІХ ст., відзначивши їх роль та внесок у розвиток політичної науки. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Запишіть основні політичні та правові ідеї І. Бентама. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 4. Запишіть основні політико правові ідеї Дж. Мілля. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 5. У карній юриспруденції І. Бентама провідним є правило, що дієвим стримувальним засобом запобігання злочинам є суворість покарання (біль, завданий покаранням, повинен перевищувати вигоду, здобуту внаслідок учинення кривди індивідам, класам чи суспільству в цілому). У карній юриспруденції Бекарія домінуючим є правило, що дієвим попереджувальним засобом є невідворотність покарань. Обґрунтуйте, який із названих стримувальних засобів, на вашу думку, є більшою мірою дієвим і чому? Результати доповіді на практичному занятті.

Практичне заняття № 12 *Круглий стіл* «Ліберальна політико-правова думка».

Питання до обговорення (теми презентацій-довідей за вибором):

1. Особливості французького лібералізму.
2. Політико-правові погляди Б. Констана.

3. Політико-правові погляди А. де Токвіля.
4. Особливості німецького лібералізму.
5. Політико-правові погляди В. фон Гумбольдта.
6. Політико-правове вчення Л. Штейна.
7. Ліберальна програма Л. Штейна.

Питання до роздумів:

1. На вашу думку, чим обумовлена змістовна відмінність державно-правових концепцій німецького, французького і англійського лібералізму?
2. Який принципи покладено в основу державно-правових вчень ліберальних мислителів? З якими з них ви згодні? Чому?
3. Як трактував Б. Констант проблему індивідуальної свободи? Що ви розумієте під нею?
4. Що вклав А. Токвіль у поняття свободи? Чи є воно є актуальним, з вашої точки зору, у теперішній час?
5. У чому полягає сутність самодержавного типу влади? Чи є можливості подолання цього типу управління мирним шляхом?
6. У чому сутність цілеспрямованої еволюції держави як запобіжного засобу революційного розкладу суспільства. Як ви це розумієте?

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.
  - 1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.
  - 2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.
2. Робота в групі.
Дискусія щодо сутності ліберального розуміння функцій держави.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.
2. Підготувати презентації-довіді розглянувши сутність та особливості ліберальної політико-правової думки.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Практичні завдання

- Завдання 1.** Складіть таблицю у який визначте основні правові і політичні ідеї Б. Константа, А. де Токвіля, В. фон Гумбольдта, Л. Штейна. Проаналізуйте їх. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Ліберальна концепція трактує суспільство як взаємодію рівноцінних і рівновеликих особистостей, що прагнуть до досягнення своїх цілей і інтересів. Чи згодні ви з такою постановою та як ви це розумієте? Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 7. Консервативне політико-правове вчення
Практичне заняття № 13 Семінар «Консервативне політико-правове вчення».

План:

1. Причини і передумови виникнення ідей консерватизму в ХІХ ст.
2. Традиціоналізм Е. Берка.
3. Політико-правове вчення Жозефа де Местра.
4. Консервативна доктрина Луї де Бональда.
5. Політико-правові погляди Карла Людвіга Галлера.

Питання до обговорення:

1. Надайте загальну характеристику консервативним політико-правовим вченням.
2. Які причини і передумови виникнення ідей консерватизму в ХІХ ст.?
3. Охарактеризуйте основні положення консервативної ідеології як антитези поглядам просвітителів.
4. У чому сутність традиціоналізму Е. Берка?
5. У чому сутність заперечення Е. Берком теорії прав людини?
6. У чому сутність протиставлення раціоналістичним ідеям Просвітництва, традиціоналізму і історизму?
7. У чому сутність та які особливості політико-правове вчення Жозефа де Местра?
8. У чому сутність консервативної доктрини Луї де Бональда?
9. У чому сутність та які особливості політико-правових поглядів Карла Людвіга Галлера?

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Консервативна доктрина Луї де Бональда.
2. Політико-правові погляди Карла Людвіга Галлера.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте причини і передумови виникнення ідей консерватизму в ХІХ ст.,

відзначивши їх роль та внесок у розвиток політичної науки. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні політичні та правові ідеї Е. Берка. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Запишіть основні політико правові ідеї Жозефа де Местра та Карла Людвіга Галлера. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 8. Позитивізм як напрям політичних та правових вчень Європи XIX ст.

Практичне заняття № 14 Семінар «Позитивізм як напрям політичних та правових вчень Європи XIX ст».

План:

1. Загальна характеристика позитивізму.
2. Політико-правові ідеї в позитивізмі
3. Основні напрямки позитивізму.
4. Політико-правові ідеї Огюста Конта.

Питання до обговорення:

1. Надайте загальну характеристику політико-правових ідей в позитивізмі.
2. У якому сенсі позитивізм протистояв марксизму?
3. Які основні риси філософського позитивізму?
4. Визначте та охарактеризуйте загальні риси і відмінності прагматизму і позитивізму.
5. Які основні напрямки позитивізму? Надайте їх стислу характеристику.
6. У чому сутність політико-правових ідей Огюст Конта?
7. Визначте необхідність держави, світської і духовної влади, за О. Контом.
8. Охарактеризуйте нове суспільство – наукове і промислове (індустріальне), за О. Контом.
9. Охарактеризуйте сутність політичної влади в соціократії, за О. Контом.
10. У чому сутність заперечення права і права особи, за О. Контом.
11. Які погляди філософа на міжнародні відносини і міжнародне право?

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Основні напрямки позитивізму та їх стисла характеристика.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте причини і передумови виникнення політико-правових ідей позитивізму, відзначивши їх роль та внесок у розвиток політичної науки. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні політичні та правові ідеї Огюст Конта. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Практичне заняття № 15 Семінар «Позитивізм як напрям політичних та правових вчень Європи XIX ст.».

План:

1. Правовий (юридичний) позитивізм
2. Правові погляди К. Бергба.
3. Правові погляди Джона Остіна.
4. Правова концепція Рудольфа фон Ієрінга.

Питання до обговорення:

1. Надайте загальну характеристику ідей правового (юридичного) позитивізму.
2. Охарактеризуйте умови зародження правового (юридичного) позитивізму.
3. Визначте та охарактеризуйте правові погляди К. Бергба.
4. Визначте та охарактеризуйте сутність та особливості англійської школи аналітичної (формальної) юриспруденції.
5. Які основні ідеї «Лекцій про юриспруденцію, або філософію позитивного права» Джона Остіна?
6. Дж. Остін про трактування встановленого державою права.
7. Визначте та охарактеризуйте подальший розвиток правового (юридичного) позитивізму.
8. У чому полягає сутність правової концепції Рудольфа фон Ієрінга?

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Проаналізуйте позитивістський напрямок:
– юридичний позитивізм (Дж. Остін, К. Бергбом);

- соціологічний позитивізм (Г. Спенсер, Р. Ієрінг, Л. Гумплович);
- нормативистська теорія Г. Кельзена.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте причини і передумови виникнення ідей правового (юридичного) позитивізму, відзначивши їх роль та внесок у розвиток політичної науки. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні політичні та правові ідеї К. Бергба. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Запишіть основні політико правові ідеї Джона Остіна. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 4. Запишіть основні політико правові ідеї Рудольфа фон Ієрінга. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 9. Політичні та соціально-правові витоки соціалістичної ідеологічної течії та марксизму

Практичне заняття № 16 Пленарна дискусія «Політичні та соціально-правові витоки соціалістичної ідеологічної течії та марксизму».

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Політичні та правові погляди Клод-Анрі де Сен-Симона.
2. Політичні та правові погляди Франсуа-Марі-Шарль Фур'є.
3. Політичні та правові погляди Роберта Оуена.

Питання до роздумів:

1. Що є рушійними силами суспільно-політичного розвитку, за К. А. Сен-Сімоном? Чи згодні ви з думкою мислителя? Аргументуйте своє твердження.

2. На які стадії поділяв розвиток людського суспільства А. Сен-Сімон?

3. Яку функцію виконували утопічні теорії в післяреволюційний період розвитку буржуазних відносин?

4. Які нові принципи кооперування суспільних дій виводить Р. Оуен? Як загалом ви розумієте поняття «кооперація діяльності»? Покажіть це на прикладі змісту, форм та засобів політичної діяльності.

5. Що було суспільним ідеалом у вченні Р. Оуена?

6. Як би розумієте слова: «Утопія навчила людину жити майбутнім, вірити в нього»? А які політичні теорії заставили вірити ту ж саму людину в минуле чи в теперішній для неї стан буття?

7. Що, на думку Ш. Фур'є, є рушійною силою соціального прогресу? Чи згодні ви з думкою мислителя? Аргументуйте своє твердження.

Завдання

1. Робота в малих групах.

- Кожна група – прихильник однієї з теорій. Потрібно привести якомога більше аргументів на користь «своєї» теорії.

- Групи готують презентації власних проєктів, кожен проєкт обговорюється, робиться висновок, проводиться підбиття підсумків роботи в групах.

Методика проведення заняття: пленарна дискусія є аналогом мозкового штурму, але проблема не конкретизується, здобувачі висловлюються широко і вільно, фіксує записів на дошці не ведеться, допускаються відхилення від теми. Викладач не домінує. У другій частині дискусії підводяться підсумки. Викладач бере на себе провідну роль.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Завдання 1. Зробити аналітичний огляд ідей Клода-Анрі де Сен-Симона, Франсуа-Марі-Шарля Фур'є, Роберта Оуена. Результати доповісти на практичному занятті.

Завдання 2. Що таке комуністичне суспільство, за Ш. Фур'є? Систематизуйте критерії його визначення. Зробіть порівняльний аналіз їх з критеріями визначення буржуазного суспільства. Результати доповісти на практичному занятті.

Практичне заняття № 17 *Дискусія «Політичні та соціально-правові витоки марксизму».*

Питання до обговорення:

1. Загальна характеристика ідей марксизму.
2. Сутність історико-матеріалістичного підходу:
3. Матеріалістичне розуміння історії.

4. Долі держави і права в комуністичній формації.

Питання до роздумів:

1. Що таке «робітничий комунізм» В. Вейтлінга? Чим він відрізняється від марксистського трактування сутності комунізму?

2. Що склало підвалини марксизму: платонізм? християнство? утопізм? ранньобуржуазний лібералізм? кантіанство? англійська економічна теорія? гегельянство? Чи може щось інше? Обґрунтуйте свою позицію.

3. Що стало світоглядною основою марксистського політико-правового вчення?

4. В чому полягає сутність внутрішніх суперечностей політичної теорії марксизму? Доведіть на конкретних прикладах основних положень робіт К. Маркса та Ф. Енгельса.

5. Погоджуєтесь ви чи заперечуєте, що ідеї ідеального суспільного устрою в теоріях утопічного соціалізму і комунізму були дійсно утопічними? Доведіть свою точку зору.

6. Чим відрізняється концепція рівності та справедливості, яку декларує теорія марксизму та яку проголошують Т. Гоббс та Дж. Локк?

Практичне завдання:

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.

2. Робота в групі.

- обговорювання питань теми;

- обмін думками, ідеями, пропозиціями.

Завдання для самостійної роботи

I. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Завдання 1. Що таке комуністичне суспільство, за К. Марксом? Систематизуйте критерії його визначення. З якими положеннями ви згодні і чому? Що викликає у вас заперечення і чому? Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Заповнити таблицю, порівнявши ідеї Ш. Фур'є і К. Маркса. Зробіть порівняльний аналіз їх з критеріями визначення буржуазного суспільства. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Філософ М. Бердяєв писав: «Комунізм, згідно зі своєю ідеєю, хотів би утвердити не лише справедливість, але й братерство у людських відносинах. Але наївно і слушно думати, що братерство між людьми може бути здійснено шляхом зовнішньої, примусової соціальної

муштри, шляхом звички. Для цього необхідна дія глибинних духовних сил». Чи згодні ви з такою думкою? Аргументуйте свою відповідь.

**Змістовий модуль 4. Зарубіжні політичні та правові ідеї ХХ-ХХІ ст.
Тема 10. Політичні ідеї представників системного підходу
Практичне заняття № 18 Дискусія «Системність як стиль мислення».**

Питання до обговорення:

1. Уявлення про систему та системність.
2. Можливості застосування системних підходів у політичній науці.
3. Предтечі системних підходів до вивчення політики.
4. Формування загальної теорії систем.
5. Системність як стиль мислення.

Питання до роздумів:

1. Система та системність сутність та відмінність понять.
2. Що таке системність як стиль мислення?

Практичне завдання:

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.
2. Робота в групі.
  - обговорювання питань теми;
  - обмін думками, ідеями, пропозиціями.

Завдання для самостійної роботи

I. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте предтечі системних підходів до вивчення політики. Результати доповіді на практичному занятті.

Практичне заняття № 19 Семінар «Політичні ідеї представників системного підходу».

План:

1. Загальної теорії систем Карла Людвіга фон Берталанфі.
2. Моделі політичної системи Т. Парсонса і Д. Істона.
3. Політика як цілісна система, за Г. Алмондом.
4. Інформаційно-кібернетична модель К. Койча.
5. Соціальні та самореферентні системи, за Н. Луманом.

Питання до обговорення:

1. Охарактеризуйте основні положення загальної теорії систем, за Карлом Людвігом фон Берталанфі.
2. Проведіть порівняльний аналіз моделей політичної системи Т. Парсонса і Д. Істона.
3. Які основні ідеї роботи «Категорії системного аналізу політики» Д. Істона?
4. Охарактеризуйте політику як цілісну систему, за Г. Алмондом.
5. Які основні ідеї роботи «Порівняльна політика: концепція розвитку» Г. Алмонда?
6. У чому сутність функцій входу і виходу у моделі політичної системи Г. Алмонда?
7. Охарактеризуйте інформаційно-кібернетичну модель К. Койча.
8. У чому сутність соціальних та самореферентних систем, за Н. Луманом.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Соціальні та самореферентні системи, за Н. Луманом.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте причини і передумови виникнення ідей системного підходу, відзначивши їх роль та внесок у розвиток політичної науки. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте моделі політичної системи Т. Парсонса і Д. Істона. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Запишіть основні ідеї роботи Робота Істона «Категорії системного аналізу політики». Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 4. Запишіть основні ідеї Г. Алмонда. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 11. Політико-правові ідеї солідаризму та інституціоналізму
Практичне заняття № 20 Семінар «Політико-правові ідеї солідаризму та інституціоналізму».

План:

1. Теорії «солідаризму» та «інституціоналізму».
2. Політична і правова теорія солідаризму Леона Дюгі.
3. М. Оріу – засновник теорії інституціоналізму.

Питання до обговорення:

1. Охарактеризуйте основні положення теорій «солідаризму» та «інституціоналізму»
2. Що є джерелом інституціональних змін? Чому?
3. Основні постулати теорії солідаризму.
4. Чому саме у Франції солідаризм набув значного поширення?
5. Чому, на думку Л. Дюгі, співпраця класів у процесі поділу праці призведе до подолання тіньових сторін капіталізму мирним шляхом, без революцій? Чи згодні ви з цим твердженням? Обґрунтуйте свою позицію.
6. Хто визначив норму соціальної справедливості у такий засіб: «не робити нічого, що порушує соціальну справедливість, і робити все можливе для її реалізації та збільшення». Чи згодні ви з цим? Чому?
7. За твердженням Л. Дюгі, соціальна норма солідарності становить основу всього об'єктивного права. Як ви це розумієте?
8. Чому, за теорією Л. Дюгі, уряд і держава – поняття тотожні. Чи згодні ви з цим? Чому?
9. Визначте та охарактеризуйте основні ідеї М. Оріу.
10. Охарактеризуйте політико-правову концепцію М. Оріу.
11. У чому сутність громадянського життя, централізації національного права, розуміння правопорядку і правового устрою, за М. Оріу.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Робота Моріса Оріу «Теорія інституту й її основи».
2. Інституціональний підхід – домінуюча методологічна традиція в США та Великій Британії.
3. Новий інституціоналізм як самостійна теоретико-методологічна парадигма.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте основні ідеї теорій «солідаризму» та «інституціоналізму», відзначивши їх

роль та внесок у розвиток політичної науки. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні політико-правові ідеї теорії солідаризму Леона Дюгі. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Запишіть основні політико-правові ідеї теорії соціальних функцій. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 4. Запишіть основні політико-правові ідеї М. Оріу. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті

Тема 12. Політичні ідеї представників символічного інтеракціонізму **Практичне заняття № 21 Дискусія «Політичні ідеї представників символічного інтеракціонізму».**

Питання до обговорення:

1. Загальна характеристика теорій символічного інтеракціонізму.
2. Суспільство, соціальні групи й індивіди крізь призму «органічного» підходу Ч. Х. Кулі та аналізу соціальних ситуацій В. А. Томаса.
3. Теорія символічної інтеракції Дж. Г. Міда як підстава для розвитку ідеології неолібералізму.

Практичне завдання:

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.
2. Робота в групі.
  - обговорювання питань теми;
  - обмін думками, ідеями, пропозиціями.

Завдання для самостійної роботи

I. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте основні ідеї «органічного» підходу Ч. Х. Кулі та аналізу соціальних ситуацій В. А. Томаса. З якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні політико-правові ідеї теорії символічної інтеракції Дж. Г. Міда. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Практичне заняття № 22 Дискусія «Політичні ідеї представників символічного інтеракціонізму».

Питання до обговорення:

1. Концептуалізація символічного інтеракціонізму в роботах Г. Блумера.
2. Візії групової дії та соціального контролю Т. Шибутані.
3. Соціальна взаємодія в дослідженнях Г. П. Беккера.
4. Розвиток ідей символічного інтеракціонізму представниками Фйовської школи (М. Кунр, Т. Мак Партленд).

Практичне завдання:

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.
2. Робота в групі.
  - обговорювання питань теми;
  - обмін думками, ідеями, пропозиціями.

Завдання для самостійної роботи

I. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте основні ідеї символічного інтеракціонізму в роботах Г. Блумера. З якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть візії групової дії та соціального контролю Т. Шибутані. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Запишіть основні ідеї соціальної взаємодії в дослідженнях Г. П. Беккера. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 4. Запишіть основні ідеї представників Фйовської школи (М. Кунр, Т. Мак Партленд). Чи можна їх вважати розвитком ідей символічного інтеракціонізму? Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 13. Політичні ідеї представників пост системних та постмодерних підходів до аналізу макрополітики

Практичне заняття № 23 *Круглий стіл* «Політичні ідеї представників постсистемних та постмодерних підходів до аналізу макрополітики».

Питання до обговорення (теми презентацій-доповідей за вибором):

1. Загальна характеристика постсистемних теорій макрополітики.
2. Теорія суспільства ризику У. Бека.
3. Теорія структурації Е. Гіденса.
4. Теорія макдональдизованого суспільства Дж. Рітцера.
5. Теорія багатоскладного суспільства А. Лейпхарта.
6. Теорія глобального суспільства Х. Булла.
7. Теорія світ-системи І. Валерстайна.
8. Девелопменталістський підхід до аналізу макрополітики.
9. Економічні традиції (В.У. Ростоу).
10. Політичні традиції (Д. Е. Аптер, А. Г. Франк).

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.
  - 1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.
  - 2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.
2. Робота в групі.

Дискусія щодо особливості становлення постсистемних теорій макрополітики.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.
2. Підготувати презентації-доповіді розглянувши політичні ідеї представників постсистемних та постмодерних підходів до аналізу макрополітики.

Практичне заняття № 24 *Круглий стіл* «Політичні ідеї представників постсистемних та постмодерних підходів до аналізу макрополітики».

Питання до обговорення (теми презентацій-доповідей за вибором):

1. Ідеологічний відкат історії: від модерну до постмодерну.
2. Постмодернізація: заперечення універсальних моделей мумпільно-політичних перетворень.
3. Постмодерна дослідницька стратегія: політологічний вимір.

4. Основні ідеї Ж. Дельоза і Гваттарі, Ю. Крістева, Ж.-Ф. Ліотара.
5. Людина і політика епохи постмодерну у дослідницьких підходах Р. Інглегарта, М. Кастельса та А. Етціоні.
6. Концепція деконструкції Ж. Дерріди.
7. Ж. Бодрійяр про симулятивний характер політики.
8. Основні «ситуації постмодерну».

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.
  - 1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.
  - 2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.
2. Робота в групі.

Дискусія щодо причин ідеологічного відкату історії: від модерну до постмодерну.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.
2. Підготувати презентації-довіді розглянувши політичні ідеї представників постсистемних та постмодерних підходів до аналізу макрополітики.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ

Навчальним планом передбачено виконання кожним студентом індивідуального науково-дослідного завдання.

Творча (евристична), наближена до наукового осмислення і узагальнення робота можлива лише як результат організації самостійного навчання з обов'язковою присутністю в ній цілепокладання та його досягнення за допомогою ефективних технологічних схем самоосвіти. Крім того, така робота повинна бути індивідуалізованою з врахуванням рівня творчих можливостей студента, його навчальних здобутків, інтересів, навчальної активності тощо.

Практична реалізація такого принципу навчання пов'язана із використанням в навчальному процесі індивідуальних науково-дослідних завдань.

Індивідуальне науково-дослідне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи студента навчального, навчально-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і є необхідною умовою формування підсумкової оцінки з дисципліни.

Одним із найважливіших завдань вузівської підготовки є широке залучення студентів до наукових досліджень. Знання і уміння, необхідні для вироблення навиків науково-дослідної роботи майбутні спеціалісти отримують впродовж всього періоду навчання.

Виконання індивідуального науково-дослідного завдання сприяє поглибленню і закріпленню теоретичних знань, отриманих студентами при прослуховуванні лекційного курсу та самостійному вивченню дисципліни, виробленню навичок аналізу соціально-політичних явищ та процесів.

Самостійне виконання практичних завдань ставить за мету оволодіння основами знань та навичок у питаннях виявлення конкурентних переваг та слабостей, притаманних національній економіці; аналізу основних факторів, що впливають на стан економіки; характеристики змін ефективності національної економіки, визначення індексу соціального розвитку, природного приросту населення, рівня зайнятості, безробіття, бідності, експортної квоти; використання різноманітних методів вивчення економічних явищ; виділенні пріоритетних напрямів конкурентної політики країни в умовах розвитку зовнішньоторговельних зв'язків; визначенні основних стратегій економічного і соціального розвитку країни.

Метою ІНДЗ є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчальної дисципліни «Історія зарубіжної політичної думки» та розвиток навичок самостійної роботи.

Для науково-дослідної роботи характерна певна послідовність протягом всього процесу дослідження, що дозволяє планувати та поетапно контролювати її результати. Зміст і послідовність виконання науково-дослідного завдання носять індивідуальний характер і контролюються викладачем, але в цілому рекомендується розподілити і проводити роботу у певній послідовності.

Зміст ІНДЗ. ІНДЗ – це завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми дисципліни, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських занять, охоплює одну тему (декілька тем) або зміст навчального курсу в цілому.

Індивідуальні завдання виконують студенти самостійно під керівництвом викладача. Як правило, індивідуальні завдання виконуються окремо кожним студентом. Завдання можуть мати комплексний характер і тоді до їх виконання можуть залучатися кілька студентів.

Завдання для ІНДЗ повинні мати пошуковий, дослідницький характер, що стимулює студентів до наукової й творчої праці.

Навчальним планом дисципліни «Історія зарубіжної політичної думки» передбачено ІНДЗ у формі *доповіді-презентації*.

Структура індивідуального навчально-дослідного завдання наступна:

Вступ.

Теоретична частина.

Аналітична частина.

Дослідна (проектна) частина.

Висновки.

Перелік використаної літератури, статичної звітності.

Додатки.

ІНДЗ оцінюється за такими критеріями:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота розкриття теми (проблемної ситуації або практичного завдання);
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- можлива наявність конкретних пропозицій;

-· якість оформлення.

Оцінювання індивідуальних завдань проводять за 10 бальною шкалою.

Результати виконання ІНДЗ можуть бути викладені на практичному занятті з відповідної теми, або представлені викладачу для перевірки.

ПРИБЛИЗНА ТЕМАТИКА ДОПОВІДІ

№ з/п	Тематика (за вибором)	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Періодизація історії політичних учень.		
2	Парадигми в історії політичних учень.		
3	Біблія (Старий Заповіт) як джерело правових принципів для іудеїв та християн.		
4	Значення грецької політичної думки для європейської цивілізації.		
5	Роль римської правової думки у формуванні європейської правової науки та системи законодавства.		
6	Загальна характеристика правової та політичної думки у середні віки.		
7	Загальна характеристика політичної думки епохи Відродження.		
8	Правові і політичні ідеї Реформації		
9	Загальна характеристика політико-правової думки Нового часу		
10	Загальна характеристика та головні напрямки європейської політико-правової думки ХІХ ст.		
11	Основні риси політико-правової ідеології лібералізму ХІХ ст.		
12	Політико-правові доктрини лібералізму як основного напрямку політико-правової думки ХІХ ст.		
13	Ідей консерватизму в ХІХ ст.: загальна характеристика, причини і передумови виникнення		
14	Ідей позитивізму в ХІХ ст.: загальна характеристика, причини і передумови виникнення		
15	Політичні та соціально-правові витоки соціалістичної ідеологічної течії.		

16	Політичні та соціально-правові витоки ідеологічної течії марксизму.		
17	Можливості застосування системних підходів у політичній науці.		
18	Загальна характеристика теорій «солідаризму» та «інституціоналізму».		
19	Загальна характеристика політичні ідеї символічного інтеракціонізму		
20	Загальна характеристика постсистемних теорій макрополітики.		
21	Загальна характеристика постмодерних підходів до аналізу макрополітики.		
	Разом	10	10

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;
- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

РОЗДІЛ 4
КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ
ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА ПЕРЕВІРКИ
ЗНАНЬ

1. Принцип добродетності та людяності покладений в основу вчення:

- а) Лао-Цзи;
- б) Конфуція;
- в) Шан Яна;
- г) Мо-Цзи.

2. “Закон Ману” – це пам’ятка правової та суспільно-політичної думки:

- а) Стародавнього Єгипту;
- б) Мідії;
- в) Стародавньої Індії;
- г) Стародавнього Китаю.

3. Найдавніша відома пам’ятка суспільно-політичної думки Стародавнього Китаю:

- а) Закони XII таблиць;
- б) Книга пісень;
- в) Артхашастра;
- г) Закони Драконта.

4. Суворі закони як основний засіб управління пропонував китайський мудрець:

- а) Конфуцій;
- б) Шан Ян;
- в) Мо-Цзи;
- г) Ян Сюн.

5. Характерною рисою суспільно-політичного життя давніх країн Сходу вважається:

- а) егалітаризм;
- б) демократія;
- в) деспотизм;
- г) республіканізм;
- д) раціоналізм в управлінні.

6. Принцип невтручання володаря у справи підданих як основа збереження миру, спокою і благоденства, характеризує:

- а) конфуціанство;
- б) легізм;
- в) даосизм;
- г) моїзм.

7. Засновником легізму як впливової політичної течії у Стародавньому Китаї, виступає:

- а) Конфуцій;
- б) Мо-цзи;
- в) Лао-цзи;
- г) Шан Ян.

8. Договірні теорії держави, концепції природної нерівності людей започатковані в:

- а) “Бесідах та висловлюваннях” Конфуція;
- б) “Дао де цзін” Лао-Цзи;
- в) “Артхашастрі” Каутільї;
- г) “Шан цзюнь шу” Шан Яна.

9. Концепцію ідеальної держави серед представників античної політичної думки найбільш цілісно сформулював:

- а) Демокріт;
- б) Сократ;
- в) Епікур;
- г) Платон;
- д) Аристотель.

10. Біля витоків становлення політичної науки перебував:

- а) Солон;
- б) Аристотель;
- в) Геракліт;
- г) Цицерон.

11. Першість у закладенні основ міжнародного права належить:

- а) Фалесу;
- б) Полібію;

- в) Цицерону;
- г) Епіктету.

12. Одним з перших в римській політичній думці ідею духовної свободи людей незалежно від місця їх у суспільстві відстоював:

- а) Цицерон;
- б) Цезар;
- в) Марк Аврелій;
- г) Сенека.

13. Вперше в давньогрецькій суспільно-політичній думці поняття “рівність” як міру нормування відносин між членами суспільства, що мали неоднаковий статус, розпочав теоретично розробляти:

- а) Фалес;
- б) Піфагор;
- в) Солон;
- г) Клісфен.

14. Провідну роль у розробці суспільно-політичної думки Стародавньої Греції у V-першій половині IV ст. до н.е. виконували:

- а) кіренаїки;
- б) мегарики;
- в) софісти;
- г) перипатетики.

15. Серед перелічених філософів пропагував аполітичність як принцип життя:

- а) Платон;
- б) Демокріт;
- в) Епікур;
- г) Піфагор.

16. Автором творів “Наодинці з собою” та “Роздумів”, де по-новому переглянуто цілий ряд питань суспільно-політичного життя античного світу, був:

- а) Цезар;
- б) Епіктет;
- в) Цицерон;
- г) Марк Аврелій.

17. Римську юридичну думку періоду існування імперії репрезентує:

- а) Ульпіан;
- б) Т. Гракх;
- в) Канулей;
- г) Фламіній.

18. Автором твору “Про град Божий”, у якому висловлена думка про верховенство церкви в політичному житті, був:

- а) А. Медіоланський;
- б) Т. Аквінський;
- в) Р. Бекон;
- г) А. Августин.

19. Поняття вічного права в середньовічній політичній думці запровадив:

- а) М. Падуанський;
- б) А. Кантерберійський;
- в) Т. Аквінський;
- г) П. Абеляр.

20. Ідею єдиної європейської держави, побудованої на засадах християнства, миру і порядку, пропагував :

- а) А. Великий;
- б) У. Оккам;
- в) Р. Бекон;
- г) С. Брабантський.

21. Принцип верховенства влади пап обґрунтував у своєму творі “Диктат папи”:

- а) Григорій Великий;
- б) Лев I;
- в) Григорій VII;
- г) Боніфаций VIII.

22. “Велика хартія вольностей”, яка передбачала обмеження влади короля, була прийнята (1215 р.):

- а) в Англії;
- б) у Франції;

- в) в Священній Римській Імперії;
- г) в Польщі.

23. Ідеї суверенності народу та демократичної свободи Марсилій Падуанський представив у своєму творі:

- а) “Компендій філософії”;
- б) “Сумма проти язичників”;
- в) “Захисник Миру”;
- г) “Про природу натурального закону”.

24. Автором твору “Про управління імперією”, де викладено основи формування імператорської влади у Візантії, був:

- а) Лев VI;
- б) патріарх константинопольський Фотій;
- в) Константин VII Багрянородний;
- г) Дмитро Кідоніс.

25. Політику як автономну сферу людської діяльності розглянув:

- а) Ф. Гвіччардіні;
- б) М. Кузанський;
- в) Н. Маккіавеллі;
- г) М. Фічіно;
- д) П. Мірандола.

26. Суверенітет як невід’ємну ознаку держави вперше сформулював та обґрунтував:

- а) Дж. Бруно;
- б) Е. Роттердамський;
- в) Ж. Боден;
- г) М. Монтень.

27. Представником утопічного соціалізму серед згаданих представників політичної думки доби Відродження зараховують:

- а) Л. Бруні;
- б) Т. Мора;
- в) М. Лютера;
- г) У. фон Гуттена.

28. Автором 95 тез про індульгенції, яка поклала початок процесу Реформації у Європі, вважається:

- а) Ж. Кальвін;
- б) У. Цвінглі;
- в) М. Лютер;
- г) Ф. Меланхтон.

29. Т. Кампанелла є творцем соціально-політичної утопії, репрезентованої ним у творі:

- а) Місто Сонця;
- б) Утопія;
- в) Про папську монархію;
- г) Настанова в християнській вірі.

30. Серед італійських мислителів теорію республіканізму створив та обґрунтував:

- а) Д. Аліг'єрі;
- б) Ф. Петрарка;
- в) Л. Бруні;
- г) Н. Маккіавеллі.

31. Ідеалом держави Еразма Роттердамського була:

- а) олігархічна республіка;
- б) тиранія;
- в) абсолютна монархія;
- г) станово-представницька монархія;
- д) монархія, заснована на засадах гуманізму та освіченості.

32. Свободу як діяльність в межах закону обґрунтував:

- а) Дж. Локк;
- б) Ф. Вольтер;
- в) Д. Дідро;
- г) Ш. Монтеск'є;
- д) Г. Лессінг.

33. Теорію природного права в Німеччині доби Просвітництва розробив:

- а) Т. Мюнцер;
- б) Г. Лейбніц;
- в) С. Пуфендорф;

г) Г. Гегель.

34. Найбільш яскраво ідеї народного суверенітету в добу Просвітництва репрезентував:

- а) Дж. Локк;
- б) Х. Вольф;
- в) Ж. Руссо;
- г) Ч. Беккаріа.

35. Ідею виведення політичної системи з природи людини у творах “Природна політика”, “Система природи” сформулював:

- а) Д. Дідро;
- б) К. Гельвецій;
- в) П. Гольбах;
- г) Ф. Вольтер.

36. Автором праці “Основи нової науки про спільну природу націй”, у якій розвиток націй розглядається як циклічний і заперечується договірною теорією походження держави був:

- а) Ш. Монтеск’є;
- б) Дж. Локк;
- в) Дж. Віко;
- г) Ж. Руссо.

37. Визначальну роль у створенні “Декларації незалежності США” належить просвітнику:

- а) Т. Пейну;
- б) А. Гамільтону;
- в) Дж. Медісону;
- г) Т. Джефферсону.

38. У німецькому Просвітництві вперше розмежував мораль та право за сферою виконуваних ними завдань:

- а) Х. Вольф;
- б) Х. Томазій;
- в) С. Пуфендорф;
- г) Т. Лау.

39. Значний вплив на розвиток політичної думки в США періоду їх становлення мали погляди англійського просвітника:

- а) Дж. Берклі;
- б) Д. Юма;
- в) Т. Пейна;
- г) Б. Мандевіля.

40. Основи теорії громадянського суспільства і правової держави заклав:

- а) А. Шопенгауер;
- б) К. Маркс;
- в) Г. Гегель;
- г) Ж. де Местр.

41. Вперше ідеї еволюціонізму до пояснення суспільно-політичних явищ запропонував:

- а) Ч. Дарвін;
- б) К. Маркс;
- в) Л. Гумплович;
- г) Г. Спенсер.

42. До творців сучасної концепції теорії еліт зараховують:

- а) О. Конта;
- б) Л. Дюгі;
- в) В. Парето;
- г) М. Острогорського.

43. Німецький філософ, що сформулював ідеї вічного миру, нейтралітету, права коаліцій та права гарантій у міжнародних відносинах, всесвітнього громадянства та всесвітньої федерації незалежних держав:

- а) І. Фіхте;
- б) Г. Гегель;
- в) І. Кант;
- г) Ф. Шеллінг.

44. Л. Гумпловичу, який розробив ідею боротьби за існування як головного чинника суспільно-політичного життя, котрому підпорядкована держава, належить праця:

- а) “Принцип соціології”;

- б) “Воля до влади”;
- в) “Раса і держава. Дослідження про закон формування держави”;
- г) “Система позитивної політики”.

45. В першій половині ХХ ст. концепцію громадської думки сформулював:

- а) Р. Міхельс;
- б) Г. Моска;
- в) Л. Дюгі;
- г) У. Ліпшман.

46. До 60-х рр. ХХ ст. провідним напрямком у розвитку політичної думки був:

- а) позитивізм;
- б) систематизм;
- в) біхевіоризм;
- г) неопозитивізм.

47. Концепцію тоталітаризму в сучасній політичній науці розробляв:

- а) В. Парето;
- б) Г. Алмонд;
- в) Р. Арон;
- г) Б. Рассел.

48. Формування політичної доктрини консерватизму започаткував :

- а) А. Шопенгауер;
- б) А. де Токвіль;
- в) Ж. де Местр;
- г) Е. Берк;
- д) Л. Бональд.

49. Серед перелічених положень визначить те, що притаманне ідеології консерватизму:

- а) рівність усіх громадян перед законом;
- б) існування аристократії та еліти є необхідною умовою розумного суспільного устрою;
- в) ліквідація приватної власності та експлуаторських класів;
- г) ліквідація будь-якої державної регламентації економічного життя.

50. Концепцію консервативної революції сформулював:

- а) Ф. Ніцше;
- б) Г. д'Аннунціо;
- в) Ю. Евола;
- г) М. Тетчер.

51. В колі перелічених діячів ідеологію консерватизму репрезентує:

- а) Б. Констан;
- б) Е. Бернштейн;
- в) Ж. Де Местр;
- г) А. де Токвіль.

52. Консерватизм у питанні про природу держави:

- а) визнає договірну основу походження держави;
- б) розглядає державу як породження природного руху речей, непідвладних людському розуму;

53. В 70-80-х рр. ХХ ст. ідеологію неоконсерватизму реалізували в практику суспільно-політичного та економічного життя своїх країн:

- а) Ф. Міттеран;
- б) Р. Рейган;
- в) У. Пальме;
- г) В. Жискара Д'Естен.

54. Вагомою рисою ідеології виступає положення про:

- а) необхідність ліквідації державної влади;
- б) індивідуальну свободу як найважливішу умову реалізації творчого потенціалу особи;
- в) монополія певної ідеології у суспільстві;
- г) досягнення високого рівня соціальної справедливості і соціального партнерства.

55. До представників аристократичного лібералізму відносять:

- а) Дж. Бентама;
- б) Й. Фіхте;
- в) Дж. Локка;
- г) К. Гельвеція.

56. Для неолібералізму властива ідея:

- а) вродженої нерівності людей у суспільстві;
- б) винятковий статус певної нації;
- в) розробки державою загальної стратегії економічного розвитку суспільства;
- г) утвердження суспільної власності на засоби виробництва.

57. Теорія утилітаризму Джеремі Бентама є різновидом:

- а) аристократичного лібералізму;
- б) демократичного лібералізму;

58. Кейнсіанство як різновид неоліберальної ідеології передбачало:

- а) послаблення економічної та соціальної ролі держави з метою подальшого зміцнення вільного ринку та вільної конкуренції;
- б) посилення економічної та соціальної ролі держави з метою подолання стихійності вільного ринку та вільної конкуренції;
- в) встановлення монополії держави на управління соціальною і економічною сферами суспільного життя.

59. Праві неоліберали пропагують ідеї:

- а) створення уряду згідно вимог моралі та зведення до мінімуму ролі держави;
- б) заперечення класових суперечностей;
- в) інтернаціоналізація економічної, культурної та політичної діяльності;
- г) побудова постіндустріального суспільства.

60. Ідея про встановлення диктатури пролетаріату притаманна:

- а) націонал-соціалізму;
- б) соціал-демократії;
- в) утопічному соціалізму;
- г) марксизму.

61. Вперше розгорнуте обґрунтування соціал-демократичної ідеї здійснив:

- а) К. Маркс;
- б) У. Пальме;
- в) Е. Бернштейн;
- г) Ш. Фур'є.

62. Концепція економічної демократії розроблена:

- а) соціал-демократами Бельгії;
- б) соціал-демократами Франції;
- в) соціал-демократами країн Скандинавії та Німеччини;
- г) соціалістами Іспанії.

63. Ідеї утопічного соціалізму репрезентують:

- а) М. Тетчер і Р. Рейган;
- б) К. Маркс і Ф. Енгельс;
- в) В. Ленін і Й. Сталін;
- г) Ш. Фур'є і Р. Оуен.

64. Для концепції самоврядного соціалізму властиві положення про:

- а) участь трудящих в управлінні підприємствами;
- б) можливість перебування при владі кількох партій;
- в) розвиток системи соціального забезпечення;
- г) управління суспільною економікою за участі трудящих.

65. Доктрина “Демократичний соціалізм” прийнята Соціалістичним Інтернаціоналом в:

- а) 1989 р.;
- б) 1951 р.;
- в) 1947 р.;
- г) 1956 р.

66. Думку про необхідність пролетаріату мати для завоювання влади власну політичну партію висловлену в одній з праць К. Маркса:

- а) “Німецька ідеологія”; б) “Критика Готської програми”;
- в) “Маніфест Комуністичної партії”;
- г) “Капітал”.

67. Перші систематично викладені ідеї анархізму наявні у працях:

- а) М. Штірнера;
- б) П. Кропоткіна;
- в) В. Годвіна;
- г) М. Бакуніна.

68. Ідеологію фашизму творили:

- а) А. Гітлер і А. Розенберг;

- б) П. Прудон і Ж. Сорель;
- в) Дж. Джентіле і А. Рокко;
- г) А. Шопенгауер і Ф. Ніцше.

69. В колі більшовицьких лідерів ідею побудови революційно-демократичної держави запропонував:

- а) Й. Сталін;
- б) М. Бухарін;
- в) В. Ленін;
- г) Л. Троцький.

70. Міф крові як нову віру замість християнства запропонував один з провідних ідеологів націонал-соціалізму:

- а) А. Гітлер;
- б) Р. Гесс;
- в) А. Розенберг;
- г) Г. Герінг.

71. Автором статті “Доктрина фашизму”, де визначено такі його суттєві риси як активізм, націоналізм та футуризм, був:

- а) Дж. Джентіле;
- б) Г. Д’Ануціо;
- в) Б. Муссоліні;
- г) А. Рокко.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Методологічні підходи до пізнання політико-правових явищ.
2. Періодизація Історії зарубіжної політичної думки. Основні парадигми в «ІЗПД».
3. Етапи становлення зарубіжної політичної думки. Основні поняття та їх співвідношення – думка, ідея, погляди, політичні вчення, доктрини, програми, теорії, концепції, парадигми.
4. Загальна характеристика правової і політичної думки в державах Стародавнього Сходу.
5. Політичні і правові вчення Стародавнього Єгипту.
6. Політична і правова думка Стародавньої Індії. Брахманізм і буддизм про походження політичної влади.
7. Правові вчення Стародавнього Китаю.
8. Правові і політичні вчення в Стародавньому Ізраїлі. Біблія (Старий Заповіт) як джерело правових принципів для іудеїв та християн.
9. Загальна характеристика політичних і правових вчень Греції.
10. Політичні ідеї Стародавньої Греції раннього періоду (Гомер, Гесіод, Солон, Піфагор, Демокрит).
11. Період розквіту давньогрецької політико-правової думки (класичний період).
12. Політико-правові ідеї софістів.
13. Політичні і правові ідеї Сократа.
14. Проекти ідеальної держави Платона. Політика як царське мистецтво.
15. Трактати Аристотеля як джерело політико-правових вчень античності. Держава – продукт природного розвитку.
16. Правильні та неправильні форми держави, за Платоном і Аристотелем.
17. Політичні і правові вчення в умовах кризи державності – теорії епікурейців, стоїків, вчення Полібія. Епікур.
18. Грецький стоїцизм.
19. Форми держави у Полібія. Основні ідеї Зенона.
20. Значення грецької політичної думки для європейської цивілізації.
21. Основні напрямки політичної і правової думки в античному Римі. Вчення Цицерона про державу і право.
22. Види права у Цицерона. Природне право; позитивне; приватне; публічне; право народів.
23. Римські стоїки (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій Антонін).
24. Римські юристи. Основоположник світської юриспруденції Гней Флавій. Закони XII таблиць, право понтифіків, коментарі до едиктів міського претора як джерела правових ідей.

25. Аврелій Августин. Сутність державного стану. Мета (призначення) християнської держави.
26. Роль римської правової думки у формуванні європейської політико-правової науки та системи законодавства.
27. Політико-правова думка середньовічного суспільства. Вчення Т. Аквінського та М. Падуанського.
28. Теорія всесвітньої монархії Данте Аліг'єрі.
29. Головні причини суперечностей між церквою і державою. Секуляризація державної влади.
30. Еволюція політичних та правових поглядів доби Відродження (Н. Макіавеллі, Е. Ротердамський, Ф. Гвіччардіні та ін.)
31. Ідея сильної централізованої влади. Сутність сучасного поняття «макіавеллізм».
32. Протиставлення політики богослов'ю. Мартін Лютер. Держава і право в його системі.
33. Томас Мюнцер як селянсько-плебейський вождь Реформації.
34. Жан Кальвін. Тенденція до теократичного розуміння держави.
35. Вчення Ж. Бодена про державу. Його теорія державного суверенітету.
36. Причини виникнення концепції раннього соціалізму. Т. Мор і Т. Кампанелла.
37. Загальна характеристика політико-правової думки Нового часу. Статус і властивості державної влади.
38. Співставлення християнської ідеї держави, влади і політики.
39. Ідея розподілу влади та її зміст і тлумачення.
40. Особливості трактування політичних процесів у французькій, німецькій та англійській політико-правовій думці.
41. Загальна характеристика природничо-правової доктрини. Політико-правові вчення в Голландії. Теорія природного права Гуго Гроція.
42. Бенедикт (Барух) Спіноза. Теорія природного права і суспільного договору.
43. Політико-правова ідеологія в період Англійської буржуазної революції. Основні напрямки політичної і правової думки.
44. Політико-правове вивчення Томаса Гоббса. Його трактат «Левіафан або матерія, форма і влада держав».
45. Джон Локк і його вчення про державу і право. Теоретичне обґрунтування компромісу 1688 р. «Два трактати про громадянське правління».
46. Основні положення теорії Філмера. Патріархальна теорія.
47. Політичні і правові погляди Вольтера.
48. Політико-правова доктрина Ш.-Л. Монтеск'є. Визначення політичної свободи. Вчення про розподіл влади.

49. Політико-правове вчення Ж.-Ж. Руссо. Його погляди на походження і суть держави.
50. Особливості італійської політико-правової думки в епоху Просвітництва. Дж. Віко про циклічність історії та суспільно-політичного розвитку.
51. Правові та політичні вчення в США в період боротьби за незалежність. Класики американської демократичної традиції: Б. Франклін, Т. Пейн, Т. Джефферсо
52. Гамільтон про розподіл влади і його практичне здійснення.
53. Внесок німецької школи в політичну та правову науку (І. Кант, Г. Гегель та ін.).
54. Значення класичної німецької політико-правової думки. Історична школа права: Густав Гуго, Ф. К. Савіньї. Критика природничо-правової теорії.
55. Загальна характеристика європейської політико-правової думки ХІХ ст.: ідеологія лібералізму; консервативне політико-правове вчення; позитивізм; соціалістична ідеологічна течія; марксизм; анархізм.
56. Ліберальна політико-правова думка Англії ХІХ ст.
57. Політичні та правові ідеї І. Бентама. Критика теорії природного права і договірною походження держави.
58. І. Бентам про форми держави і представницьку демократію. Теорія утилітаризму І. Бентама.
59. Політико правові погляди Дж. Мілля. Дж. Мілля про свободу.
60. Французький лібералізм ХІХ ст. Б. Констан, А. де Токвіль.
61. Німецький лібералізм ХІХ р. Політико-правові погляди В. фон Гумбольдта. Ліберальна програма Л. Штейна.
62. Причини і передумови виникнення ідей консерватизму в ХІХ ст. Традиціоналізм Е. Берка і оскарження теорії суспільного договору.
63. Позитивізм як напрям політичних та правових вчень Європи ХІХ ст.
64. Правова концепція Рудольфа фон Ієрінга.
65. Політичні та соціально-правові витoki соціалістичної ідеологічної течії. Клод-Анрі де Сен-Симона. Франсуа-Марі-Шарль Фур'є. Роберт Оуен.
66. Загальна характеристика ідей марксизму. Сутність історико-матеріалістичного підходу: Матеріалістичне розуміння історії. Доли держави і права в комуністичній формації.
67. Анархічна політична та правова думка.
68. Загальна характеристика ідеології анархізму. Три головні напрями анархізму. Макс Штірнер. П'єр Жозеф Прудон. Михайло Бакунін. Петр Кропоткін.
69. Вчення про природне право. Теорії природного права: основні різновиди та напрями: неотомізм; феноменологізм; екзистенціалізм; герменевтика.

70. Політико-правові погляди представників феноменологічного напрямку – Е. Гуссерля, А. Райнаха.
71. Екзистенціалізм. Політико-правові погляди Е. Фехнера, В. Майгофера та ін.
72. Герменевтична теорія природного права. Політико-правові погляди А. Кауфмана, В. Гассемера та ін.
73. Історія виникнення та причини становлення політико-правових ідей солідаризму та інституціоналізму. Ідеї Л. Дюгі про синдикатський федералізм, децентралізацію політичної влади, політичний і правовий плюралізм. Політико-правова концепція М. Оріу.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Здобувач не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем; не володіє навчальним матеріалом, не розуміє змісту теоретичних питань, ніколи не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; відповідь на запитання невпевнена, хаотична або відсутня, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач не достатньо активно працює на практичному занятті хоча його знання є достатньо повними, Відповіді на запитання майже повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання але припускає 1-2 помилки у визначеннях, які сам же виправляє; мають місце деякі недоліки у послідовності, логічності чи аргументованості відповіді, демонструє вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати, проте подекуди може припускатися незначних помилок, показує недостатні знання літературних джерел.
	2 бали	Здобувач активно працює на практичному занятті, вільно володіє програмним матеріалом, демонструє розуміння та засвоєння матеріалу, набуті навички та вміння самостійно опрацювати матеріал, вести пошук необхідної наукової інформації, ставити і розв'язувати наукові проблеми, розмірковувати, робити власні висновки. Вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми, теми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; активно, дуже добре працює в парі/групі/команді; здатний публічно представити матеріал у вигляді презентації, відповідей на запитання тощо. Відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання.

Самостійна робота	0 балів	Здобувач не виконує практичні завдання і самостійну роботу. Не працює з літературою.
	1 бал	Здобувач виконує більшість видів практичних завдань і самостійної роботи. Виконання завдань характеризується повнотою з декількома помилками суттєвого характеру.
	2 бали	Здобувач виконує всі види практичних завдань і самостійної роботи. Вміє застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань, успішно, комплексно вирішує поставлені завдання. Виконання завдань характеризується повнотою з декількома помилками не суттєвого характеру
	3 бали	Здобувач виконує всі види практичних завдань і самостійної роботи. Вміє застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань. Бездоганно, творчо розв'язує типові, комбіновані й нестандартні задачі різними способами, здатний проаналізувати й узагальнити отриманий результат. Вміє самостійно опрацьовувати матеріал, вести пошук необхідної наукової інформації, зокрема й електронної, аналізувати й передавати її.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (доповідь-презентація)	0 балів	Доповідь не якісна, тема не розкрита, не вірно визначені об'єкт, предмет і гіпотеза дослідження, метод не відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз відсутній, автор(ка) не в змозі презентувати матеріал в аудиторії. Презентація не зараховується тому що є плагіатом або запозичена з мережі Інтернет
	1-2 бали	Доповідь не дуже якісна, не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, або вони взагалі відсутні, тема не розкрита, робота не відповідає обсягу, її оформлення не відповідає вимогам. Презентація виконана самостійно, проте автор(ка) не може презентувати матеріал в аудиторії, не може відповісти на питання від аудиторії.
	3-4 бали	Доповідь задовільна, загалом відповідає вимогам, проте не опрацьована актуальність теми,

		теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, тема не розкрита, частина значимої інформації відсутня. Презентація виконана самостійно але інформація на слайдах надана без покликань. Матеріал фрагментований. Автор(ка) не впевнено презентує матеріал в аудиторії, губиться у відповідях на питання від аудиторії.
5-6 балів		Доповідь якісна із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно автор(ка) пояснює матеріал впевнено виправляється, змістовний матеріал представлений гідно, у висновку сформульовані самостійні висновки, які містять незначні огріхи, тема розкрита загалом, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана з покликанням на джерела, гідно оформлені і актуальна. Презентація виконана самостійно, автор(ка) може презентувати матеріал в аудиторії але не впевнено відповідає на питання від аудиторії
7-8 балів		Доповідь якісна, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, автор(ка) без перешкод презентує матеріал, зміст презентації представлений гідно, без перевантаження слайдів текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні висновки, які підкріплені фактичними доказами, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить покликання на джерела, гідно оформлені і актуальні. Презентація виконана самостійно із елементами новизни та оригінальності, оформлення відповідає вимогам, автор(ка) вільно

		презентує матеріал в аудиторії, впевнено відповідає на питання від аудиторії але подекуди може припускатися незначних помилок
	9-10 балів	Доповідь якісна, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, автор(ка) вільно презентує матеріал в аудиторії, впевнено відповідає на питання від аудиторії. Презентація виконана самостійно та оригінально, оформлення відповідає всім вимогам. Зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить покликання на джерела, які гідно оформлені і актуальні
Письмова робота	0 балів	Здобувач менше ніж на 30% завдань надав правильну відповідь – не достатній рівень знань
	1 бал	Здобувач не менше ніж на 30% завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	2 бали	Здобувач не менше ніж на 50% завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	3 бали	Здобувач на 51% - 70% завдань надав правильну відповідь – середній рівень знань
	4 бали	Здобувач на 71% - 90% завдань надав правильну відповідь – достатній рівень знань
	5 балів	Здобувач на 91% - 100% завдань надав правильну відповідь – високий рівень знань

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Історія зарубіжної політичної думки», яка за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі усного екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів (не менше 40).

Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні політичні явища і факти, виявляючи особистісну позицію; вміло реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни при виконанні практичних завдань. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-

	<p>програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується тим, що має місце невелика кількість неточностей у розкритті теоретичних питань навчальної дисципліни, або при вирішенні складних практичних завдань</p>
<p>Добре (82-89 B)</p>	<p>Здобувач вільно володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, аргументовано висловлює свої думки, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій, добираючи переконливі аргументи, вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у сфері політики, але припускається несуттєвих помилок. У відповідях та при виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною. Має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування</p>
<p>Добре (74-81 C)</p>	<p>Здобувач добре володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які виправляє після надання консультативної допомоги викладача. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо форм, методів, основних механізмів та технологій прийняття рішень у політичній сфері при заданій зміні вихідних параметрів, але без всебічного аналізу та аргументації. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом. Розуміє зміст професійної діяльності в сфері політики, але додаткові питання щодо можливості використання теоретичних положень у практичній діяльності викликають складності.</p>
<p>Задовільно (64-73 D)</p>	<p>Здобувач виявляє базові знання: розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. На задовільному рівні володіє термінологією, може аналізувати, порівнювати і робити висновки, але відповіді мало аргументовані, неповно обґрунтовані висновки, допускає ряд серйозних помилок при узагальненні та інтерпретації основних закономірностей, фактів та явищ, зміст окремих питань викладає частково, непослідовно, відповідь виявляє прогалини у знаннях. Виконує завдання із допустимою кількістю грубих помилок.</p>

	Не виявляє творчості у вирішенні навчально-виховних ситуацій, нестандартні ситуації викликають значні труднощі; здебільшого не має власної позиції.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач опанував навчальний матеріал в мінімально допустимому обсязі, передбаченому програмою навчальної дисципліни. Відповіді неточні або мало аргументовані, з порушенням послідовності викладання. При розкритті теоретичних положень припускається серйозних помилок, неточності у розумінні та інтерпретації основних закономірностей. Має практичні навички, достатні для виконання завдань на рівні мінімально допустимих вимог. При вирішенні завдань виконує роботу за зразком (практичним коментарем), але не розуміє достатньою мірою мету роботи, не вміє самостійно робити узагальнюючий висновок. Виконує завдання зі значною кількістю грубих помилок.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач недостатньо володіє навчальним матеріалом (менше, ніж половина обсягу навчального матеріалу), знання фрагментарні, під час відповіді припускається суттєвих помилок, не може викласти зміст основних положень, не вміє самостійно робити узагальнюючий висновок, необхідні практичні уміння роботи не сформовані, принципові помилки в ході виконання завдань, не може самостійно виконати роботу. Здобувач демонструє недостатній рівень сформованості компетентностей за заданими стандартами по деяких складових навчальної програми з дисципліни, що свідчить про необхідність їх доопрацювання та повторного складання контрольних заходів.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не володіє навчальним матеріалом передбачений програмою навчальної дисципліни, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, не усвідомлює мету вивчення дисципліни, відсутні практичні уміння та навички, не вміє орієнтуватися під час розв'язання практичних завдань, більшість навчальних завдань не виконано. Здобувач демонструє повну не сформованість компетентностей за заданими стандартами по всіх складових навчальної програми з дисципліни, що свідчить про необхідність повторного вивчення курсу

Розподіл балів, які отримують здобувачі за результатами поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота, ІНДЗ)			ІНДЗ	Екзаме н	Сума
Теми	Бали	Разом	0–10	0–20	0–100
Тема 1	0–5	0–70			
Тема 2	0–5				
Тема 3	0–5				
Тема 4	0–5				
Тема 5	0–5				
Тема 6	0–5				
Тема 7	0–5				
Тема 8	0–5				
Тема 9	0–5				
Тема 10	0–5				
Тема 11	0–5				
Тема 12	0–5				
Тема 13	0–5				
Письмова робота	0–5				

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Гелей С. Д. Політологія. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 348 с.
2. Історія політичної думки : підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н.М. Хоми. 2-е вид., перероб. і доп. Львів: Новий Світ–2000, 2020. Т. 2 : ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
3. Історія політичної думки : підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми. Львів : Новий Світ–2000, 2020. 1000 с.
4. Історія політичної думки України : підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : Новий Світ-2000, 2017. 632 с.
5. Кирилюк Ф. М., Батрименко О. В., Мельник В. М. Історія зарубіжних політичних вчень (презентаційний навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «052-Політологія», ОС «Бакалавр»). Київ: Центр учбової літератури, 2022. 208 с
6. Політична думка ХХ–ХХІ століть : методологічний і доктринальний підходи : підручник у 2 т. Львів : Новий Світ – 2000, 2017. Т. 2 : Доктринальний підхід / за заг. ред. Н. Хоми. 535 с.

Допоміжна

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Вузкий коридор. Держави, суспільства і доля свободи / пер. з англ. Г. Шпака. Київ : Наш формат, 2020. 520 с.
2. Бауман Зигмунт. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / пер. з англ. І. Андрущенко; за наук. ред. М. Винницького. Київ : Києво-Могилянська академія, 2018. 109 с.
3. Бжезінський Зб. Велика шахівниця / пер. с англ. О. Фешовець. Київ : Фабула, 2019. 288 с.
4. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. / Пер. с англ. Т. Цимбал. Київ : Наш Формат, 2020. 448 с.
5. Даймонд Дж. Переворот. Зламні моменти в країнах, що переживають кризу. Київ : КМ Букс, 2019. 464 с.
6. Джон Лок. Два трактати про правління. Київ : Наш Формат, 2022. 312 с.
7. Дуглас Норт, Джон Волліс, Баррі Вайнгест. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / пер. з англ. Т. Цимбал. Київ: Наш формат, 2017. 352 с.
8. Іванишин П. Феномен неолібералізму: ідеологічні сенси. Київ : Крила, 2023. 272 с.
9. Лорд Актон. Нариси з історії свободи, влади та демократії/ Пер. с англ. П. Таращук, Н. Поліщук, Н. Обвінцева, О. Проценко. Київ : Простір, 2019. 712 с.

10. Луук ван Мідделаар. Нова політика Європи: десять років політичних криз / Пер. с англ. О. Панич. Київ : Дух і Літера, 2021. 408 с.
11. Наумкіна С. М. Теоретичний вимір політичної опозиції як сучасного феномену. *Політичне життя*. 2020. № 4. С. 39-46.
12. Наумкіна С. М. ЄС як середовище конфліктів: аналіз основних ліній розлому в інтересах держав-учасниць. *Політичні конфлікти і кризи в сучасній Україні та світі: практична реалізація врегулювання: монографія* / за заг. ред. Г. П. Щедрової. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. 160 с. С 44-66.
13. Роджер Скрутон. Консерватизм. Запрошення до великої традиції. . Київ : Наш Формат, 2022. 176 с.
14. Фукіяма Френсіс. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. / Пер. с англ. Р. Корнута, Т. Цимбал. Київ : Наш Формат, 2019. 608 с.
15. Ювал Ной Харарі. 21 урок для 21 століття. / Переклад з англ. Олександр Дем'янчук. Київ : BookChef, 2022. 416 с.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України – Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кабінет Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
4. Сайт Національної Парламентської бібліотеки України URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
5. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>
6. Сайт Українського незалежного центру політичних досліджень URL: <http://www.ucipr.kiev.ua/>
7. Сайт Українського центру політичного менеджменту URL: <http://www.politik.org.ua/>
8. Сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій наводить місячний економічний моніторинг України, моніторинг інфраструктури України, наукові матеріали, книги. URL: <http://www.ier.com.ua>

Навчально-методичне видання

**Наумкіна Світлана Михайлівна
Гедікова Наталя Пилипівна**

**Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації
самостійної і індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Історія
зарубіжної політичної думки» [для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 052 «Політологія»]**